

ARAŞTIRMA

EGE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ İKİNCİ SINIF EĞİTİM PROGRAMINDAKİ İLETİŞİM BECERİLERİ EĞİTİMİNİN ÖĞRENCİ BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

Students' Opinions on Communication Skills Training in Second Year Curriculum of Ege University Faculty of Medicine

Ö.Sürel Karabilgin¹, Hatice Şahin¹, S.Ayhan Çalışkan², A.Hilal Batı¹, Nilüfer Demiral³, H.İbrahim Durak¹, Kevser Vatansever¹, Meltem Çiçeklioğlu⁴

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde ikinci yıl öğrencilerinin iletişim becerileri eğitimine ilişkin görüşlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Sonuçlar mevcut eğitim programının iyileştirilme sürecinde kullanılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmaya 2005-2006 döneminden 179 (%70.7) ikinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Veriler, "eğitim yöntemi ve içeriği"ne ilişkin iki açık uçlu sorudan oluşan anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Açık uçlu sorulardan alınan verilerin değerlendirilmesinde niteliksel veri çözümleme aşamaları izlenmiştir. Oluşturulan temalar Kern'in eğitim programı geliştirme basamaklarına yerleştirilmiş ve iletişim becerileri programının iyileştirme sürecinde kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerden elde edilen verilerden 8 tema oluşturulmuştur. Bu temalar öğrenci memnuniyeti, program uygunluğu, eğitim yöntemi, eğitim materyali, eğiticiler, eğitim içeriği, eğitim yapısı ve önerilerdir.

Sonuç: İletişim becerileri eğitimi verilirken bütün öğrencilerin derse aktif katılımı, içeriğin gerçek yaşamla bağlantılı olması ve eğitimin küçük gruplarda gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: İletişim becerileri, öğrenci görüşleri, program değerlendirme.

ABSTRACT

Background: This study aims to evaluate second year students' opinions of communication skills training in Ege University Faculty of Medicine. Study results were used in curriculum improvement process of existing communication skills training program.

Methods: 179 (70,7%) second year students participated to this study at the 2005-2006 academic year. Data were collected by a form consisting two open ended questions about "education method and content". Qualitative data analysis steps were followed and gathered themes were compared with and embedded to Kern's curriculum development steps, in order to be used as a guide for further programme improvement.

Results: Eight themes gathered from data were; student satisfaction, program convenience, education method, education material, trainers, education content, education organization, and suggestions

Conclusion: While providing communication skills training, students should be encouraged to active participation; course content should be relevant to real life and small group training opportunities should be provided.

Keywords: Communication skills, students' opinion, program evaluation.

¹ Yard.Doç.Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD, İzmir

² Uzm.Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD, İzmir

³ Yük.Hem., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD, İzmir

⁴ Doç.Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, İzmir

GİRİŞ VE AMAÇ

Tıpta iletişim becerileri, ilişkileri düzenlemek ve sürdürmek, bilgi toplamak ve toplanan bilgiyi paylaşmak, bilgilendirilmiş onay almak, problem çözmeyi desteklemek, yeniden kendine güvenmeyi sağlamak, endişeyi azaltmak ve kanıta dayalı kararları daha iyi almak için gereklidir. İletişim, hasta ve hekimlerin karşılıklı anlayış geliştirmeleri ve hastanın problemine yönelik çözümlerini araştırmak için birbirleriyle nasıl konuştukları ile ilgilenir¹. Hasta hekim iletişiminin kalitesi eğitim ile geliştirilebilir². Tıp fakültelerinde iletişim becerileri eğitimine 1970'lerden beri artan bir ilgi gösterilmekle birlikte eğitim programının %5'den azı iletişim becerileri eğitimine ayrılmaktadır³.

Literatürde iletişim becerileri eğitimine ilişkin çeşitli görüşler sunulmaktadır⁴:

- İletişim becerileri ile ilgili herhangi bir eğitim, eğitimin hiç olmamasından daha iyidir.
- Uygulamalı eğitim, sadece bilgi kazandırmaya yönelik geleneksel öğretim yöntemlerinden daha iyidir
- Sürekli tekrarlanan eğitim, yoğun eğitimden daha iyidir.

İletişim becerileri eğitimlerinde eğiticinin görevi, öğrencilerin ilgili kavramların klinik uygulamadaki yerini anlamasını sağlamak ve konunun önemini kavrayarak temel iletişim becerilerini kazanmaları ve bunların üzerine yeni beceriler geliştirmelerine yardımcı olacak yollar ve araçlar bulmaktır¹.

Temel iletişim becerileri en etkili şekilde küçük gruplarda öğretilir. Öğrencilere verilecek yapıcı geribildirim desteklemek üzere görüntü-ses kayıtlarının ya da doğrudan gözlemin kullanıldığı rol oynama, simüle hasta ve gerçek hastalar etkili öğretim yöntemleri arasında sayılabilir. Yürütülen eğitimlerde farklı tekniklerin kullanımının önemi de vurgulanmaktadır^{1,5}.

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi (EÜTF)'de iletişim becerileri eğitimine 2004–2005 eğitim öğretim yılında başlanmıştır. Bu dönemde, fakülte eğitiminin ikinci yılında “Sinir Duyu Hareket Davranış” ve “Hayatın Evreleri” bloklarında toplam altı uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar; sırasıyla “Hekimlik Mesleği ve İletişim Becerileri”, “Sözel ve Sözel Olmayan İletişim Becerileri”, “Geri bildirim”, “Empati”, “Sorun Çözme” ve “Kültürlerarası İletişim Becerileri” başlıklarından oluşmuştur. Öğrenci geri bildirimleri, programın değerlendirilmesi amacıyla kullanılmış ve 2005–2006 eğitim öğretim yılında “Sorun Çözme” uygulaması programdan çıkarılarak iletişim becerileri eğitiminin beş uygulama ile “Hayatın Evreleri” bloğunda yer almasına karar verilmiştir.

Her uygulama başlığı 13–14 kişilik küçük gruplarda 90 dakikalık oturumlar şeklinde gerçekleştirilmiştir. “Hekimlik Mesleği ve İletişim Becerileri” uygulamasında, iletişime ait temel kavramlar bilgisi, iletişim becerilerinin tıp mesleğinde ve tıp eğitimindeki önemi ders anlatma yöntemi ile soru yanıt tekniği kullanılarak tartışılmıştır. Kuramsal bilgilendirmeden sonra “hasta hekim görüşmesi”nde hekimin hastaya olumlu ve olumsuz yaklaşımlarını gösteren tıp fakültesi öğrencilerinin rol aldığı iki film izlenmiştir.

“Sözel ve Sözel Olmayan İletişim Becerileri” başlığında anlaşılır dil kullanma, sözel olmayan iletişim, etkin dinleme ve özetleme, soru sorma becerilerine yer verilmiştir. Anlaşılır dil kullanma uygulamasında hasta-hekim rolü için gönüllü öğrenci seçilerek rol oynama tekniği kullanılmıştır. Rol oynama sırasında gerçekleştirilen diyaloglar üzerinden etkin dinleme ve özetleme konusu tartışılmıştır. Soru sorma becerileri yönünden öğrencilere verilen bir metinde yer alan hasta hekim diyalogundaki sorular incelenmiştir.

“Geri bildirim” uygulamasında, gönüllü iki öğrenci seçilerek hasta hekim görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Rol almayan öğrenciler iki gruba ayrılmıştır. Bir grup, rol oynama sonrası

hekim ve hastaya geri bildirim vermiştir. Diğer grup, geri bildirim veren arkadaşlarının verdikleri geri bildirimleri değerlendirmiştir.

“Empati” uygulamasının başlangıcında “görme engelli oyunu” gerçekleştirilmiştir. Oyun sonrasında öğrenciler görme engelli kişi ve görme engelli kişinin yardımcısı rolünde neler hissettiklerini ifade etmişlerdir. Daha sonra Tip II diyabet hastası olan bir öğrencinin duygu durumunu yansıtan bir metin üzerinden empatik yaklaşımları içeren cümle örnekleri tartışılmıştır.

“Kültürlerarası İletişim Becerileri” başlığında bir simülasyon (Dadu oyunu) gerçekleştirilmiştir. Simülasyon sonrası oyun sırasında yaşananlar hem hasta hekim ilişkisi hem de önceki derslerde ele alınan konular ile bağlantısı açısından tartışılmıştır.

İletişim becerileri programı, üçü eğitici eğitimi eğiticisi, biri psikodrama yöneticisi olmak üzere hepsi küçük grup uygulamalarında deneyimli ve eğitici eğitimi almış sekiz eğitici ile yürütülmüştür.

Öğrenci başarısını değerlendirmede metin tipi yazılı sınav uygulanırken, programın değerlendirilmesinde öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Konu ile ilgili kaynaklara bakıldığında iletişim becerileri eğitiminin değerlendirmesinde öğrenci geri bildirimlerinden yararlanıldığı görülmektedir².

Bu çalışmada eğitim programının iyileştirilmesinde kullanılmak üzere Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, ikinci sınıf öğrencilerinin iletişim becerileri uygulamalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Niteliksel olarak tasarlanan bu çalışma, 2005–2006 eğitim öğretim yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi ikinci sınıf öğrencileri (n: 253) ile yürütülmüştür. Çalışmaya 179 öğrenci katılmıştır (yanıtlama oranı % 70.7).

Niteliksel çalışmalarda veri toplama tekniklerinden biri de ankettir (6,7). Bu çalışmada iletişim becerileri derslerine ilişkin bütün öğrenci görüşlerinin birbirlerinden etkilenmeden alınması amaçlandığından veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Ders sonunda sunulan anket formu “eğitim yöntemi ve eğitim içeriğine” ilişkin öğrenci görüşlerini almaya yönelik iki açık uçlu sorudan oluşmuştur.

Verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı benimsenmiştir^{6,7}. Açık uçlu sorulardan elde edilen veriler niteliksel özellik taşıdığı için aşağıdaki veri çözümleme aşaması izlenmiştir. Birinci aşamada, açık uçlu sorularla elde edilen öğrenci görüşleri aynı biçimi ile elektronik ortama aktararak bir metin belgesi haline getirilmiştir. İkinci aşamada, bu belgeden yararlanılarak kodlar saptanmıştır. Kodlama aşamasında, iki araştırmacı ayrı ayrı kodlama yapmış ve kodlama tutarlılıkları değerlendirilerek tek bir kod listesi oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada, kodlar kategorize edilerek, öğrenci memnuniyeti, eğitim yöntemi, eğitim materyali, eğiticiler, eğitim içeriği, eğitim yapısı, programın uygunluğu ve önerileri içeren sekiz tema oluşturulmuştur. Öğrenci görüşlerinden elde edilen kodlar tematik çerçevede, eğitim programının iyileştirilmesi amacıyla kullanılmak üzere Kern’in eğitim programı geliştirme basamaklarına yerleştirilmiştir.

Eğitim programı geliştirmede Kern’in altı basamaklı yaklaşımı benimsenen modellerden biridir⁸. Bu yaklaşıma göre;

Birinci basamak, sorunu tanımlamak ve genel gereksinimleri belirlemektir. Eğitim programının işaret edeceği sorunun, mevcut durumun nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiğinin tanımlanmasıdır. İkinci basamak, eğitim verilecek kişilerin gereksinimlerini belirlemektir. Üçüncü basamak, eğitim programının amaçları ve ölçülebilir hedeflerinin yazılmasıdır. Amaç

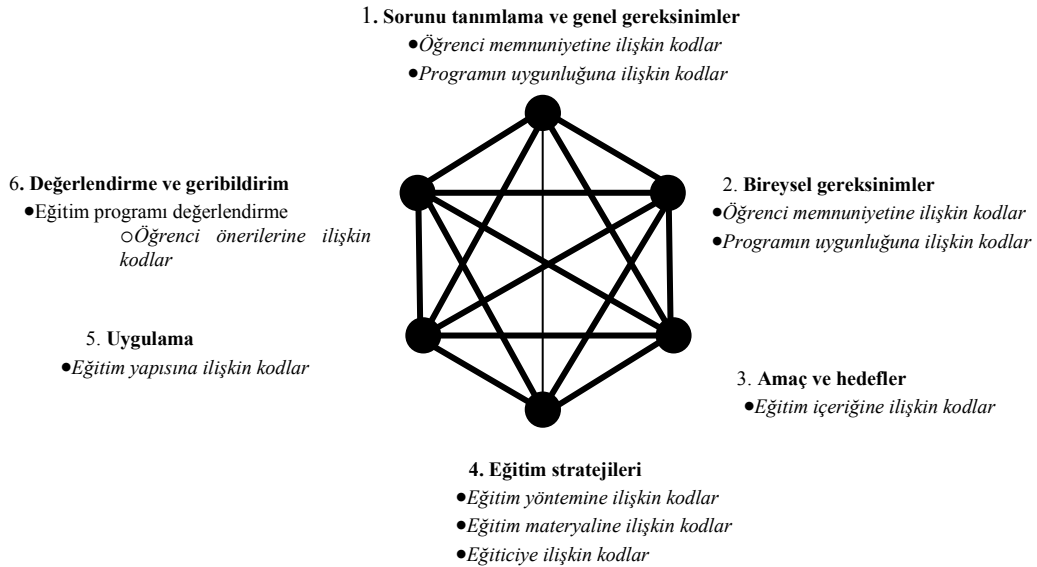
ve hedefler çok önemlidir, çünkü müfredat içeriğini ve öğrenme yöntemlerini tanımlamaya ve eğitilecek kişi üzerine odaklanmaya yardım eder. Dördüncü basamak, eğitsel stratejilerdir. Hedefler netleştirildiğinde, eğitim programı içeriğine karar verilmiştir ve eğitsel stratejiler eğitsel hedefleri başarmak üzere seçilmiştir. Beşinci basamak, uygulamadır. Eğitim programının uygulanması yönetim desteğinin ve çeşitli kaynakların sağlanması, uygulamada karşılaşılabilecek engellerin tanımlanması, eğitim programının yapılandırılmasını (dikey-yatay entegrasyon), eğitim programını yönetme ve eğitim programını yeniden biçimlendirme gibi çeşitli bileşenlerden oluşur. Altıncı basamak, değerlendirme ve geri bildirimdir. Hem eğitim programının hem de eğitim alan kişilerin değerlendirilmesini içerir. Değerlendirmenin amacı biçimlendirici (eğitilecek kişileri veya eğitim programını geliştirebilecek geribildirimler sağlamak) veya karar verdirici (eğitilecek kişilerin veya eğitim programının performansını değerlendirme veya derecelendirme) olabilir. Değerlendirme sadece katılımcıların devam eden öğrenimlerini ve eğitim programının gelişimini yönlendirmek için değil aynı zamanda eğitim programına destek ve kaynak sağlamak içinde kullanılabilir.

Bulguların raporlanmasında, kullanılan doğrudan alıntılarının seçiminde sıklık, uygunluk ve zıtlık ölçütleri temel alınmıştır⁹.

BULGULAR

Çalışmaya katılanların 78 (%43.6)'i kız, 101 (%56.4)'i erkek öğrencidir. Öğrenci görüşlerinden elde edilen sekiz tema, eğitim programını iyileştirmek amacıyla kullanılabilmesi için Şekil 1'de gösterildiği gibi Kern'in eğitim programı geliştirme aşamalarına yerleştirilmiştir. Eğitim programı geliştirme basamakları dikkate alındığında elde edilen bulgulardan *öğrenci memnuniyeti* ve *programın uygunluğu* sorunu tanımlama ve genel gereksinimler ile bireysel gereksinimler basamağını, *eğitim içeriği* amaç ve hedefler basamağını, *eğitim yöntemi*, *eğitim materyali* ve *eğitici*ler eğitim stratejilerinin belirlenmesi basamağını, *eğitim yapısı* uygulama basamağını, *öğrenci önerileri* ise değerlendirme ve geribildirim basamağının program değerlendirme bölümünü göstermiştir.

Şekil 1. Öğrenci görüşlerinden elde edilen temaların Kern'in eğitim programı geliştirme basamaklarına göre yerleştirilmesi.

Öğrenci memnuniyeti

Öğrenciler tarafından belirtilen görüşlerin çoğu (n: 101) iletişim becerileri uygulamalarından memnuniyeti, az sayıdaki görüş (n: 22) ise memnuniyetsizliği ifade etmişlerdir. Öğrenciler genel olarak iletişim becerileri uygulamalarından bireysel gelişimlerine katkı sağladığı, ifade özgürlüğüne olanak verdiği, eğlenceli, yararlı ve gerekli bir ders olduğu için memnun olduklarını belirtmişlerdir.

“Bu ders eğlenceliydi. Yapılan oyun sonrası geribildirimler amacına uygundu. Geribildirim nasıl yapılması gerektiğini öğrendiğimi düşünüyorum.”(Uygulama 3)

“Roller dağılıp yapıldı fakat yetersizdi bu kez sıkıcıydı bu ders; fakat oyun şeklinde olması daha zevkli anlaşılır hale getirdi.” (Uygulama 3)

Program uygunluğu

Öğrenciler, iletişim becerileri programının uygunluğuna ilişkin gerçek yaşamla bağlantısı ve mesleki yaşama katkısı açısından çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Öğrenciler tarafından dersin gerçek yaşamla bağlantısı ve mesleki yaşama katkısına ait az sayıda (n: 12) olumsuz görüşe rağmen çok sayıda olumlu (n: 37) görüş belirtilmiştir. Sonuç olarak öğrenciler iletişim becerileri uygulamalarında eğitim içeriğinin gerçek yaşamla bağlantılı olması ve mesleki yaşama katkı sağlaması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu düşüncelere ilişkin örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

“Hasta hekim iletişiminde hekimin konuşma tarzı, hareketleri ve bakış açısı nasıl olmalı ortaya koyduk. Basit gibi görünen ciddi ve mesleki yaşamda bize katkısı çok büyük olacağını düşündüğüm konuda bilgilendim. Hem hastaya hem de bizlere rahatlık sağlayacak bir çalışma oldu.” (Uygulama 1)

“Empati her yönüyle net bir şekilde anlatıldı. Ve hayatımda denemeye başladım bile. Uygulama çok iyi ve durumun kavranmasında çok idealdi. Bu daha çok karşımızdakini anlamaya dayalı bir eğitimdi. Bunun anlatılması çok doğru çünkü bana empati davranışlarımızı kontrol etmek ve karşımızdakini anlamının en iyi yollarından biri.” (Uygulama 4)

“Türkiye gibi birçok farklı dil, ırk, lehçe ve kültüre sahip olan bir ülkede ne gibi sıkıntılarla karşılaşacağımızı ve nasıl baş edebileceğimizi öğrendik.”(Uygulama 5)

“Gerçekten gerekli bilgiler verildi fakat günümüz Türkiye’sinde bunları uygulamanın ne kadar zor olduğu bir gerçek.”(Uygulama 1)

Eğitim içeriği

Öğrenciler, eğitim içeriğine ilişkin çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Genel olarak olumlu görüşlerin (n: 377) yanı sıra az sayıda olumsuz görüş de (n: 29) ifade edilmiştir. Aşağıda örnek olarak verilen cümleler eğitim içeriği ile ilgili öğrenci görüşlerinden dersin gerekliliği, içerik amaç uyumu, mesleki uygulamada kullanımı, öğrenci düzeyine uygunluğu ve hedeflerin gerçekleştirilmesi başlıklarını kapsamaktadır.

“Eğitim içeriği amacına yönelikti. Hekimin hastaya nasıl davranması gerektiği açıklanmaya çalışıldı. İyi ve kötü hekimin davranışları nelerdi, aralarında ne gibi farklar vardı bunlar gösterilmeye çalışıldı.” (Uygulama 1)

“Bu oturum gerçekten çok iyi bir şekilde anlatıldı, eğitim içeriği önemliydi ve her doktor için ihtiyacı olan bir konudur. Gelecek yıllarda devam etmesi gerekir.” (Uygulama 1)

“Bir hasta geldiğinde onu nasıl memnun edebilirim nasıl onun seviyesine inip, onun anlayacağı dilde konuşabilirim?” sorularına bir yanıt buldum. Karşımdaki insanlara sözlü ya

da sözsüz kendimi ifade edebilme yeteneğimi ve bunun en iyi nasıl yapabileceğimi öğrendim.”(Uygulama 2)

“Eğitim içeriği güzel olmasına rağmen beni tatmin etmedi. Daha doğrusu konu ilgimi çekecek düzeyde anlatılmadı.” (Uygulama 2)

Eğitim yöntemi

Öğrenciler en fazla eğitim yöntemine ilişkin görüş ifade etmişlerdir. Belirtilen görüşlerin çoğu olumlu (n: 427), daha azı olumsuz (n: 66) görüşlerdir. Genel olarak öğrenciler uygulamalar sırasında rol oynama ve simüle alıştırılmalar aracılığı ile her öğrencinin derse eşit katılımının sağlanmasının, küçük gruplarda uygulama yapılmasının, uygulama sonrası tartışmaların ve birden fazla yöntem kullanımının önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu düşüncelere ilişkin örnek cümleler aşağıda sunulmuştur.

“Ders sonunda izlediğimiz film sonrasında yapılan tartışma bizim için yararlıydı.”(Uygulama 1)

“Eğitim de öğrencilerle daha fazla birebir iletişime geçilmesi gerekir. Daha küçük gruplar oluşturulabilir.” (Uygulama 2)

“Uygulamaya herkesin katılması çok iyi oluyor. Böyle şeyleri hep yaşayarak öğrenmemiz mümkün değil. İyi ki bu dersler var. Teşekkürler.” (Uygulama 5)

Eğitim materyali

Öğrenciler, iletişim becerileri programında kullanılan ders notları ve eğitim materyallerine ilişkin çeşitli görüşler ifade etmişlerdir. Bu görüşler arasında en çok üzerinde durdukları konu, eğitim sırasında görsel materyal (film) kullanılması (n: 40) olmuştur. Ayrıca biri dışında tüm öğrenciler tarafından uygulamalara ilişkin ders notlarının konuyu anlamada yararlı olduğu belirtilmiştir.

“Film kullanılması (öğrencilerin çektiği) iyi olmuş” (Uygulama 1)

“Kültürler arası iletişim dersinin aktarılması güzeldi. Ama hiç not hazırlanmamış. Elimizde yazılı bir şeyler olmalıydı”(Uygulama 5)

Eğiticiler

Öğrenciler, bilgi ve deneyim aktarımı, eğitici-öğrenci işbirliğini sağlaması, katılımı cesaretlendirmesi ve olumlu eğitim atmosferi oluşturması açısından uygulamalara katılan eğiticiler hakkında olumlu görüşler (n: 16) belirtmişlerdir. Eğitim sürecinde bir uygulamada yalnızca bir grup için eğitici değişikliği yapılmıştır. Bu duruma yönelik olarak tek bir öğrenci olumsuz görüş bildirmiştir.

“...öğretim görevlisi dışa açıktı ve hareketliydi herkesi derse katmaya çalıştı.” (Uygulama 2)

“Geribildirim dersinde hocamız değişmişti ve çok yararlı bir ders olmadı.” (Uygulama 3)

Eğitim yapısı

Aşağıdaki cümleler, öğrenci görüşlerinin eğitim yapısına ilişkin entegrasyon, bireysel gereksinimleri dikkate alma, ders süresine ilişkin başlıklara örnektir.

“Bize çok şey öğretti, en azından bana. Bu yüzden çok iyiydi. Evre III Blok I’deki simüle hasta uygulamaları için endişem azaldı ve nasıl bir doktor olmam gerektiğini daha iyi gördüm.” (Uygulama 2)

“...ders saatinin çok fazla olduğunu düşünüyorum. Ya algıyorsun, ya algılamazsın ama algılayan için de çok az bir süre yeterliydi.” (Uygulama 3)

Öğrenci önerileri

Öğrenciler genel olarak uygulamalarda daha çok görselliğe yer verilmesini, gerçek yaşamla bağlantı kurulmasını ve ders saatinin uzatılmasını belirtmişlerdir. Sadece iki öğrenci ders saatinin kısaltılabileceğini önermişlerdir. Öğrencilerin düşüncelerine ilişkin aşağıdaki cümleler örnek verilebilir;

“Film çok önemli görsel öğeler daha çok kullanılmalı.” (Uygulama 1)

“İletişimin hayatımızdaki yeri düşünülecek olursa daha fazla iletişim becerisi eğitimi verilebilir.” (Uygulama 2)

“Bence olgu sunumları biraz daha kaliteli hale getirilebilir. Belki oyun oynayan kişilerin gerçekçi olması sağlanabilir; hatta tiyatro yeteneği olan arkadaşlardan yararlanılabilir.” (Uygulama 3)

“Olgular üzerinden yapılabilir ama bence gerçek hastalardan da yararlanılabilir. Geçen yıl bazı hocalarımız teorik derslere hastalarını çağırmıştı.” (Uygulama 4)

“Bu derslerin amacına ulaştığını düşünmüyorum. En azından daha kısa sürede verilebilir. Çünkü bu sistemde 500 sayfalık embriyoloji kitabı 2 haftada bitiriliyor. İletişimi de öğrenelim ama teorik bilgilerden yoksun bir öğrencinin iyi bir doktor olacağına inanmıyorum.” (Uygulama 5)

İletişim becerileri ile ilgili derslerin bütünüyle ilgili değerlendirmeye örnek cümle aşağıda sunulmuştur.

“4 haftalık ders için genel olarak konuşmak istiyorum. İletişime bu kadar önem verilmesi ve bunun bize kavratılmaya çalışılması bence günümüzde birçok kişinin ve kurumun es geçtiği ama aslında insana verilen değer anlaşıldığı bu derslere girmekten dolayı çok memnunum. Hocalarımıza da teşekkür ederim.”

TARTIŞMA

Niceliksel yöntemlerle elde edilen veriler “en iyi” veya “sorunlu” alanların neler olduğuna işaret ederken, niteliksel yöntemlerle elde edilen veriler aracılığıyla bu alanlarla ilgili “nasıl”, “niçin” ve “neden” sorularının açıklamaları hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Bu sonuçlar ve öneriler doğrultusunda eğitim programında iyileştirilmesi gereken noktalar nesnel bir zemine oturtulabilmektedir.

İletişim becerileri eğitim programlarının değerlendirildiği nicel araştırmalarda sıklıkla “tutum ölçekleri”nin kullanıldığı görülmektedir. Nitel araştırmalarda ise açık uçlu sorulardan oluşan anketler, doküman analizleri, derinlemesine görüşmeler ve odak grup görüşmeleri kullanılmaktadır^{6, 10-12}.

Ülkemizde tıpta iletişim becerileri eğitim programının değerlendirilmesinde genellikle nicel verilerden yararlanıldığı görülmektedir^{13,14}. Bu çalışma ülkemizde iletişim becerileri eğitim programının öğrenci görüşleri ile değerlendirildiği ilk nitel çalışmadır. Kullanılan veri toplama yönteminin ve elde edilen bulguların literatür ile uyumlu olması ve çözümleme aşamasının iki

farklı araştırmacı tarafından yapılarak tutarlılığın değerlendirilmesi bulguların güvenilirliğini pekiştirmektedir.

EÜTF’de yürütülen eğitim programının içerik ve yöntemi tıpta iletişim becerileri eğitimi ile ilgili kaynaklarla uyumludur. Eğitim programının değerlendirilmesine ilişkin bu çalışma, ilgili literatürlerdeki yöntemler ve elde edilen bulgular bakımından benzerdir^{5,10,11}.

Literatürdeki çalışmalarla benzer şekilde bu çalışmada da yürütülen iletişim becerileri eğitim programının önemine ve gerekliliğine, gerçek yaşamda kullanımına, bireysel gelişime ve mesleki yaşama katkısına, eğlenceli ve yararlı olmasına ilişkin benzer olumlu öğrenci görüşleri saptanmıştır^{10, 13-15}.

İletişim becerileri eğitim yöntemleri arasında küçük gruplarda ders anlatma, demonstrasyon, rol oynama, simülasyon, tartışma, olgu çözümlenme, gözlem, görüntü-ses kayıtları ve simüle/gerçek hasta kullanımı gibi çeşitli yöntemler yer almaktadır¹⁻⁵. Bu çalışma literatürdeki benzer çalışmalarda olduğu gibi öğrencilerin iletişim becerileri eğitiminde sıklıkla film gösterimi, tartışma, rol oynama ve simülasyon gibi aktif katılımı sağlayan deneyimsel yöntemleri tercih ettiklerini göstermiştir. Ayrıca klinik öncesi dönemde gerçek hasta ile görüşmenin öğrenciler açısından önemli bir fırsat olarak görüldüğü saptanmıştır^{10-13, 16}.

İletişim becerileri eğitiminde eğiticiden beklenen doğru rol model olması ve öğrenciyi motive etmesidir. Literatürde bu çalışma sonuçlarına benzer şekilde bilgi aktarımı ve öğrencilerin derse aktif katılımını sağlaması açısından eğiticilere ilişkin memnuniyet belirtilmiştir¹⁶.

Genellikle tıp eğitiminin ilk yıllarında verilen iletişim becerileri eğitimi, ileriki yıllarda ve uzmanlık eğitiminde pekiştirilmemektedir. Literatürde temel klinik beceriler arasında sayılan iletişim becerilerinin, diğer derslerle entegrasyonu önerilmektedir¹⁶. Bu çalışma sonuçlarına göre, EÜTF’de verilen iletişim becerileri eğitiminin Simüle Hasta Uygulamaları ile entegre edilmesinin öğrenci memnuniyetine yansdığı görülmektedir.

SONUÇ

EÜTF’deki iletişim becerileri eğitimi, Kern’in eğitim programı geliştirme aşamaları bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, elde edilen bulguların sistematik olarak değerlendirilmesinde ve program iyileştirme çalışmaları sırasında yapılacak değişikliklere karar vermede kolaylık sağlamıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular eğitim programının iyileştirilmesinde kullanılmıştır.

Öğrenciler derslerde gösterilen filmlerin gerçekle bağlantısı olmadığını ve Türkiye koşullarında filmde gösterilenlerin uygulanabilir olmadığını dile getirmişlerdir. Gerçek yaşamı yansıtan filmlerin kullanımı eğitim programı geliştirme yaklaşımına göre genel gereksinim olarak değerlendirilmiştir. Bu gereksinimi karşılamak üzere eğitim programının amaç ve hedeflerinde değişiklik yapılmış ve fakülte eğitim programındaki simüle hasta uygulamaları sırasında çekilen gerçek görüntüler kullanılmaya başlanmıştır. Bu görüntülerin küçük grup uygulamalarında gösterilmesi ve ardından tartışmaların yürütülmesi eğitim programı geliştirme basamaklarından eğitim stratejisi ve uygulama aşamaları ile ilgili yapılan değişikliklerdir. Böylelikle eğitim programında herhangi bir aşamada yapılan bir değişim, program geliştirmenin diğer aşamalarını da etkilemiş ve değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum aynı zamanda eğitim programının dinamik bir yapısının olduğunun da göstergesidir.

Öğrenci görüşlerinde iletişim becerileri eğitim programına ilişkin memnun olunan veya iyileştirilmesi öngörülen başka bulgular da vardır. Buna göre eğitim programının tüm aşamalarını ilgilendiren iyileştirmeler yapılarak 2006-2007 eğitim öğretim yılında uygulanmıştır. Yapılan değişiklikler aşağıda belirtilmiştir;

- Bütün teorik dersler ve uygulamalar küçük gruplarda gerçekleştirilmiştir,
- Soru sorma becerisi uygulamasının içeriği ve yöntemi değiştirilmiştir.
- Etkin dinleme, özetleme ve anlaşılır dil kullanma uygulamaları bütüncül tek bir senaryo içinde birleştirilmiş ve öğrenci katılımını artırmak için eşit rol dağılımı sağlanmıştır.
- Uygulamalarda kullanılan olguların gerçek yaşamla bağlantısının olmasına dikkat edilmiş ve örnek kullanımında eğitimcilerin kendi deneyimlerini daha fazla paylaşmaları sağlanmıştır.
- Eğitim materyali genişletilerek diğer yıllardan farklı olarak öğrencilere kitapçık halinde sunulmuştur.
- Eğitimciler aynı grubu sürekli alarak öğrencilerin iletişim becerileri dersleri boyunca gelişimini izleyebilmiştir.
- Eğitim programını değerlendirmek amacıyla her dersin sonunda yapılandırılmış geri bildirim formunun kullanılmasına karar verilmiştir.

İletişim becerileri eğitim programının iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla öğrenci görüşleri yanı sıra eğitici görüşlerinin kullanılması ile eğitim programı farklı taraflarca değerlendirilmiş olacaktır. Eğitici görüşlerine yer verilmemesi bu çalışmanın sınırlılığıdır. İletişim becerileri eğitim programının kısa vadede değerlendirilmesinde eğitici görüşlerinin, uzun vadede ise tıp eğitiminin sonraki yıllarında öğrencilerin simüle ve gerçek hasta ile karşılaşmalarında gözlenmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Snadden D, Ker JS. *Communication skills. In: Dent JA, Harden RM., (Ed). A practical guide for medical teachers. Churchill Livingstone; 2005.*
2. Aspergen K. *BEME Guide No. 2: Teaching and learning communication skills in medicine- a review with quality grading of articles. Medical Teacher 1999; 21 (6): 563-70.*
3. Hulsman RL, Ros WJ, Winnubst JAM, Bensing JM. *Teaching clinically experienced physicians' communication skills. A review of evaluation studies. Medical Education 1999; 33: 655-68.*
4. Van Dalen J, Bartholomeus P, Kerkhofs E, Lulofs R, Van Thiel J, Rethans JJ, Scherpbier AJJA, Van Der Vleuten CPM. *Teaching and assessing communication skills in Maastricht: the first twenty years. Medical Teacher 2001; 23 (3): 245-51.*
5. Deveugele M, Derese A, De Maesschalck S, Willems S, Van Driel M, De Maesschalck J. *Teaching communication skills to medical students, a challenge in the curriculum? Patient Education and Counseling 2005; 58: 265-70.*
6. Vermeire E. *The study of research evidence synthesis, applied to adherence to treatment recommendations in people living with type 2 diabetes. Doctoral thesis, Antwerp 2005.*
7. Johnson B, Turner LA. *Data collection strategies in mixed methods research. In: Tashakkori A, Teddlie C. (Ed). Handbook of mixed methods in social&behavioral research. Sage Publications; 2003.*
8. Kern DE, Thomas PA, Howard DM, Bass EB. *Curriculum development for medical education, a six-step approach. The Johns Hopkins University Press; 1999.*
9. Batı H. A. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı doktora programı temel epidemiyoloji dersinin değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış); 2005.*
10. Rees CE, Sheard CE, McPherson AC. *A qualitative study to explore undergraduate medical students' attitudes towards communication skills learning. Medical Teacher 2002; 24 (3): 289-93.*

11. Rees C, Sheard C, McPherson A. Medical students' views and experiences of methods of teaching and learning communication skills. *Patient Education and Counseling* 2004; 54: 119-21.
12. Rees C, Sheard C. Evaluating first-year medical students' attitudes to learning communication skills before and after a communication skills course. *Medical Teacher* 2003; 25 (3): 302-7.
13. Sarıkaya Ö, Uzuner A, Gülpınar MA, Keklik D, Kalaça S. İletişim becerileri eğitimi: içerik ve değerlendirme. *Tıp Eğitimi Dünyası* 2004; 14: 28-37.
14. Şenol Y, Gürpınar E, Erengin A, Öztürk H, Yılmaz TT. İletişim, etik ve sağlık ocağı konularını içeren probleme dayalı öğrenim modülü: öğrenci değerlendirmesi. *Tıp Eğitimi Dünyası* 2006; 22: 17-20.
15. Rees C, Garrud P. Identifying undergraduate medical students' attitudes towards communication skills learning: a pilot study. *Medical Teacher* 2001; 23 (4): 400-6.
16. Laidlaw TS, MacLeod H, Kaufman DM, Langille DB, Sargeant J. Implementing a communication skills programme in medical school: need assessment and programme change. *Medical Education* 2002; 36: 115-24.